

Hacquetov zbornik (Mednarodni simpozij o življenju in delu Balthasarja Hacqueta, Idrija, 9. – 10. oktober 2003), Hacquetia 2/2003, št. 2, 145 strani

Devetega in desetega oktobra je bil v Idriji v gradu Gewerkenegg mednarodni simpozij o življenju in delu Balthasarja Hacqueta. Razprave s simpozija so izšle kot Hacquetov zbornik, ki ga je uredil dr. Janez Šumrada, v posebni številki revije Hacquetia (2003, let. 2, št. 2), ki jo izdaja Založba ZRC. Prispevki so v slovensčini, angleščini, nemščini in francoščini s slovenskimi in angleškimi izvlečki. Hacquet je bil kirurg, naravoslovec, etnolog, profesor in gornik. Hacquet je kot vojaški kirurg sodeloval v sedemletni vojni (1756-1763), verjetno končal študije na dunajski univerzi leta 1764, bil član več kot dvajsetih evropskih znanstvenih akademij in znanstvenih družb, profesor na ljubljanskem liceju (1773-1787), na univerzi v Lvovu (1787-1805) in Krakovu (1805-1810). Pri nas je najbolj znan kot kirurg pri rudniku živega srebra v Idriji (1766-1773). Umrli je na Dunaju leta 1815.

V uvodni besedi je prof. Šumrada poudaril, da je simpozij prikazal širino in precejšnjo uspešnost Hacquetovih znanstvenih dosežkov in opozoril na njegov nemajhen pomen za slovenski in srednje- ter vzhodnoevropski prostor konca 18. in začetka 19. stoletja. V uvodni razpravi dr. Šumrada rešuje problem izvora Balthasarja Hacqueta, ki je zavil v kopreno skrivnostnosti. Predstavi tri možne odgovore na zastavljeno vprašanje, ki jih poimenuje kot bretonska, lorenska in rusko hipotezo. Bretonska je prevladujoča in se na-

Portret Balthasarja Hacqueta, ki ga je naslikal Janez Andrej Herrlein (1738-1817).

slanja na Hacquetov lastni življenjepis. Po njej naj bi se Hacquet rodil leta 1739/40 v kraju Le Conquet v Spodnji Bretaniji. Vendar avtor največ prostora v razpravi nameni lorenski hipotezi. Lorenska hipoteza trdi, da naj bi se Hacquet rodil leta 1739 v lorenskem mestu Metz, kar je del kritične literature prevzel kot glavno ali alternativno možnost. Avtorjeve raziskave v arhivu v Metzu potrjujejo možnost, da bi Hacquet mogel biti rojen v tem mestu ali njegovi okolici.

Koncepte prostora v Hacquetovih delih sistematično obravnava Marianne Klemun. Razlikuje šest vidikov: velike in male prostore – evropsko ekspanzijo in iznajdbo regije. Ta vidik je povezan s Hacquetovimi potovanji, saj so bila potovanja v 18. stoletju eno izmed pomembnih načinov pridobivanja novih znanj. Drugi vidiki so še: delo na terenu, petrografija in njeno razmerje do topografije (novo metodo ponazarjajo instrumenti, kot so rudarsko kladivo, barometer, ledeniška palica in podobno), orientacija v prostoru – lastne steze namesto poštnih in cestnih sistemov (poti, neodvisne od kulturnih prostorov, izbrane subjektivno na podlagi osebne orientacije), fizično geografska izhodišča namesto političnih mej (na primer razvrstitev Alp glede na kamenine: apnenec, dolomit, granit), višino kot novo dimenzijo prostora – od kaosa vrhov k hierarhiji vrhov (v Hacquetovem delu o popotovanju od Triglava do Großglocknerja), raziskovanje neznanih območij (na primer ledenikov). Meščanski razsvetljenec Hacquet, ki se je razglasil za odvetnika rudarjev pri zastupitvah z živim srebrom, je šel tako tudi pri raziskovanju Alp svojo lastno pot.

Jurij Fikfak obravnava Hacqueta in narodopisje, predvsem na temelju dela "Abbildung in Beschreibung" (1801-1808), v katerem Hacquet opisuje narodopisno podobo nekaterih slovenskih, hrvaških in drugih pokrajin. Mykhailo Kril iz inštituta za slovanske študije v Ukrajini obravnava Hacqueta kot zgodovinarja slovanskih ljudstev in navaja tista njegova dela, ki so pomembna za začetek znanstvenega razvoja slovanskih študij. Hacquet je med svojimi popotovanji obiskal vsa slovanska ljudstva v habsburški monarhiji, prav tako pa tudi Ukrajino in Krim ki je bil v tem času v okviru Rusije. Kot poudari avtor, je bil Hacquet prvi avstrijski znanstvenik, ki je raziskoval ozemlja srednje-vzhodne Evrope kot celote. Pri tem se je ukvarjal z etničnim izvorom slovanskih ljudstev in zgodovino posameznih dežel, kultur in odnosov slovanskih ljudstev do drugih. Za sodobnega raziskovalca pomeni Hacquetovo delo prvovrsten vir, izjemen v številnih ozirih.

Tanja Žigon nam predstavi Hacqueta kot časnikarja na temelju malo znanega dejstva, da je Hacquet pri družbi za kmetijstvo in koristne umetnosti v Ljubljani (pozneje Kranjska kmetijska družba) od januarja 1775 do decembra 1776 urejal časopis družbe "Wochentliches Kundschaftsblatt des Herzogthum Krain". Hacquet je bil od leta 1772, ko je postal član družbe, pa vse do leta 1780 njen tajnik. Hacquet je tako urejal prva dva letnika prvega ljubljanskega tednika. Avtorica predstavi priprave na izid tednika, njegovo izhajanje, vsebino, krizo zaradi pre-

majhnega zanimanja in pomanjkanja sodelavcev ter njegov konec.

Janez Šumrada v naslednjem prispevku predstavi in objavi Hacquetovo spomenico iz leta 1784 Pariški kraljevi medicinski družbi o poklicnih boleznih idrijskih rudarjev. Spomenico hrani Nacionalna medicinska akademija v Parizu.

Jože Jurca piše o Baltazarju Hacquetu kot o veterinarju na podlagi štirih njegovih razprav z veterinarsko vsebino, ki jih je v letih 1776-1779 objavil v zborniku Družbe za kmetijstvo in koristne umetnosti v Ljubljani. To so razprave o pljučni kugi pri govedu, o zastrupitvah pri govedu, o driski pri konjih ter o smoliki in smrkavosti. Avtor skuša oceniti njegovo strokovno usmerjenost in veterinarsko znanje ter sklepe, da si Hacquet zagotovo zasluži častno mesto med utemeljitelji veterinarske medicine na slovenskem.

Nada Praprotnik se posveča Hacquetovemu botaničnemu delovanju na Kranjskem. Hacquet je zbral obširen herbarij, ki ga danes hrani Prirodoslovni muzej Slovenije, v katerem pa na žalost manjkajo podatki o nahajališčih in času nabiranja. Njegovo botanično delo je ostalo v senci G. A. Scopolija (1723-1788). Za slovensko botaniko pa je najpomembnejše Hacquetovo delo "Plantae alpinae Carniolicae" (1782), v katerem je opis dvanajstih rastlin, ki rastejo v kranjskih Alpah in v Istri in po njegovem mnenju še niso bile opisane. Avtorica v razpravi predstavi vseh dvanajst.

Janez Kavčič nam predstavi Idrijo, kot jo je videl Hacquet, ki je v njej v letih od 1766 do 1773 deloval kot kirurg pri rudniku živega srebra in jo opisal v delu "Oryctographia carniolica" (1781). Njen drugi del je večinoma posvečen Idriji in idrijskemu rudniku; na 124 straneh opisuje idrijske geološke, rudarske, zgodovinske, metalurške, socialno-zdravstvene in druge tematike. Gre za imenitno knjigo, opremljeno z grafičnimi bakrorezi. Ko je bila knjiga izdana, je močno povečala sloves Idrije v Evropi, posebno znotraj mednarodne znanstvene srenje.

Tisti del v knjigi, ki se posveča posebno idrijskemu rudniku, obravnava v svojem prispevku Jože Čar. Opozarja na nekatere posebnosti in zanimivosti Hacquetovega geološkega opisa rudišča in ozemlja nad njim. Jože Čar v posebni razpravi obravnava tudi Hacquetovo oceno Scopolijevih geoloških del o idrijskem rudišču in Ferberjevem opisu idrijskega rudnika.

Stanislav Južnič piše o Hacquetovem raziskovanju ledenih rož. Ocení njegov prispevek k razvoju kristalografije na Kranjskem in ga primerja z odkritji v tedanji Evropi.

Andrej Kranjc se v svojem prispevku osredotoča na Hacquetove razlage kraških pojavov in oblik. Hacquet je napravil zemljevid Kranjske in severozahodnega Dinarskega gorstva z dogovorjenimi znamenji za geološke pojave – prvo geološko karto.

Marija Valjo iz Ukrajine nam predstavi Hacquetovo "ukrajinsko obdobje". Hacquet je na univerzi v Lvovu, ki jo je leta 1784 ustanovil Jožef II., od leta 1787 do leta 1805 poučeval naravoslovje. Njegova predavanja in številna potovanja po Galiciji, severnem Zakarpatju, južni Ukrajini in Krimskem polotoku so

pomembno prispevala k razvoju regionalnih študij, slavistike, geologije, mineralogije in drugih znanstvenih disciplin v Ukrajini na prelomu iz 18. v 19. stoletje. Simpozij in zbornik sta tako vsestransko osvetlila Hacquetovo znanstveno delovanje ter opozorila na nekatera nova in manj znana dejstva.

Matevž Košir

Klementina Možina: Knjižna tipografija. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo in Naravoslovna fakulteta, Oddelek za tekstilstvo, Ljubljana 2003, 302 strani

Bolj ko ne skromna bibliografija izvornih del s področja bibliologije, ki vključuje zlasti posamezne segmente, kot so na primer preučevanje stških rokopisov oziroma kodeksov in še posebej njihovih vezav, ter zgodovina tiskarstva, knjigotštva, knjižničarstva in založništva na naših tleh, je po izidu razprave Klementine Možina *Knjižna tipografija* pomembno bogatejša. Bogatejša je seveda tudi strokovna zbirka *Bibliothecaria*, ki jo zadnjih osem let izdaja Oddelek za bibliotekarstvo na ljubljanski filozofski fakulteti; pričujoča izdaja v njej ima namreč že zaporedno številko 13! Pred njo so se v novem tisočletju zvrstile *Uvod v znanstveno delo* Franceta M. Dolinarja (priročnik, ki želi študentu, ki pripravlja diplomsko delo oziroma nasploh "začetniku na področju znanstvenega dela pomagati, da ne bi že na začetku krenil po napačni poti, ali se svoje raziskave lotil z napačnimi sredstvi"), *Informacijska tehnologija* Jasne Maver in glede na našo bližnjo vključitev v evropska strokovna združenja in ustanove še posebej aktualen priročnik *English for Librarians I.* Irene Marinko.

Kot v večini primerov gre tudi tukaj za širši javnosti prirejeno objavo doktorske disertacije (in obenem izpopolnitev avtoričinega magistrskega dela *Organizacija proizvodnje knjige in grafični elementi estetske podobe knjige*, 1997), ki jo je Klementina Možina zagovarjala na Oddelku za tekstilstvo na Naravoslovnotehniški fakulteti; ta je s Filozofsko fakulteto tudi soizdajateljica pričujoče knjige. Dr. Martin Žnideršič v uvodnih besedah opozarja na njen pomen – imenuje jo temeljno delo o knjižni tipografiji pri nas. Sama avtorica potem, ko izrazi veselje, da je svoj cilj dosegla, za nepoznavalca razmer presnetljivo in z "veliko grenkobo" izraža obžalovanje, da je "na to področje prišla na Slovenskem, predvsem pa med Slovenci – ki se pogosteje ravnajo po načelu, da je pravzaprav bolje biti *vrag* kot pa *dober mejak*".

Že bežen pregled *Knjižne tipografije* pokaže, da vsebina knjige bistveno presega pričakovanja, ki jih vzbudi naslov. V prvi vrsti seveda zato, ker preučevanja tipografije ni mogoče omejiti zgolj na analiziranje in opisovanje značilnosti posameznih pisav in tehnik ter načinov pisanja in (tiskarskega) grafičnega